

מיטב המאמרים הווארטים והסיפורים
ב'לקראת שבת מלכתא'
אתם מוזמנים לעיין בניוזלטר
שישלח מחר יום ה'

מחר

הדף היומי בבלי: מסכת בבא בתרא דף ל"ח
הדף היומי בהלכה: סימן ר"ב מסעיף י"א עד סעיף י"ב
המוסר היומי: אהבת חסד חלק ג' פרק ד' 'ומשלו במדרש' עד 'ואמרתי שכל זה'

לוח
לימוד
יומי

עצתו של מרנא החפץ חיים לבהור צעיר שנדחק בין רבנים ונכבדים לקבל את פניו

הרב ישראל ליוש

מנת לחזק את בני העיר בשמירת עיקרי היהדות, כשרות, שבת וטהרה. אני הייתי אז בחור צעיר - מספר הג"ר אריה באקשט - 'ונדחקתי בין הרבנים והנכבדים שבאו להקביל את פני מרן החפץ חיים, הייתי כאלם לא אפתח פי, מגודל ההתרגשות שאחזה בי לעמוד ליד קודש הקדשים - החפץ חיים. לא הצלחתי להוציא הגה מפי מלבד את שם אבי, אשר ידעתי כי החפץ חיים מכירו אישית, ואז שמעתי קול ענות של החפץ חיים, כאומר לעצמו: 'רבנו של עולם, ראה ילד עוזב את אביו ואמו, אחיו ואחיותיו רק כדי ללמוד תורה', וכדי לחזקני ולאמצני - המשך הרב באקשט בתיאורו המרגש - 'אחז החפץ חיים בידי, ואמר: 'בני היזהר בברכות, ובזה תינצל מכל צרה וצוקה', 'ואכן' - סיים הרב באקשט את סיפורו - 'סכנות רבות עברו עלי, סכנת סין, (הרב באקשט נמנה על תלמידי ישיבת מיר שגלו לשנחאי) סכנת רוסיה, וב"ה מכולם ניצלתי'.

הקפדה על הלכות ברכות, הרי היא הכרה בטובתו של הקב"ה עם בראויו, הכרה כי כל הנאותינו כאן בעולם הזה, מתאפשרות רק על ידו יתברך. בברכת הנהנין בכוונה מכריזים אנו בקול גדול כי הכל נהיה בדברו, וכי הוא ברא ובורא את שלל המוצרים המהנים את בני האדם.

לומדי הלכה בכלל, ולומדי 'הדף היומי בהלכה' דבר יום ביומו, בפרט, יודעים וחשים אף על בשרם, כי לימוד הלכה הוא דבר הכרחי וחיוני לאיש הישראלי, השואף ללכת בדרכי ה' יתברך, לשמור מצוותיו ולקיים רצונו בדקדוק. כי רק מי שלומד את הוראות אורח החיים, יודע אכן איך לקיימן בשלמות.

אך בבואנו בחודש זה אל הקודש ללמוד הלכות ברכת הפירות, עלינו להתחזק בידיעה זו שבעתיים, כי הרי כתוב בגמ' (ברכות לה, א) ת"ר אסור לו לאדם שיהנה מן העוה"ז בלא ברכה, וכל הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה מעל", ורבא מבאר שתקנתו של המועל היא ללכת קודם אצל חכם וילמדנו הלכות ברכות, כדי שלא יבא לידי מעילה.

מסופר על מרן החתם סופר זצ"ל שכבר בהיותו ילד בן שש, למד את כל הלכות ברכות, וכאשר נוכח לדעת כי יש ספק ברכה על סוכר, נמנע מאכילת סוכר לבד כל ימי חייו.

הגאון רבי אריה ליב באקשט זצ"ל ראש הישיבה בדטרויט, סיפר בהתרגשות על פגישתו עם מרן החפץ חיים זצ"ל. היה זה כאשר הגיע החפץ חיים לעיר 'לידא', על

כיצד יש לנהוג במאכל שספק אם ברכתו 'מעין שלוש' או 'בורא נפשות'?

מאכל שיש ספק לגבי ברכתו הראשונה - יש לברך עליו 'שהכל', כיון שבדיעבד יוצאים ידי חובה בברכה זו על כל מאכל ומשקה. אולם, מאכל שיש ספק לגבי ברכתו האחרונה, אם היא 'מעין שלוש' - כלומר, 'על המחיה', 'על העץ', או 'על הגפן' - או אם היא 'בורא נפשות' - כיון ששתי ברכות אלו, 'מעין שלוש' ו'בורא נפשות', אינן פוטרות האחת את חברתה אף בדיעבד, אין לאכול מאכל זה אלא בתוך סעודה, או לאכול שני מאכלים נוספים שברכותיהם 'מעין שלוש' (וראה להלן) ו'בורא נפשות', ולפטור בברכותיו את ברכת המאכל המסופק. [שו"ע יא ומשנ"ב נה; וראה שם, פד, ושם רד, ס]

האם ניתן להוסיף להוסיף "על המחיה" לברכת 'על העץ' מספק?

האוכל מאכל שספק אם ברכתו האחרונה היא 'מעין שלוש', ורוצה לפטור את ברכתו על ידי אכילת מאכל אחר שברכתו בודאי 'מעין שלוש' (ראה לעיל) - צריך לעשות זאת על ידי ברכה זהה לצד הספק. לדוגמה: אם מדובר במאכל שספק אם ברכתו היא 'על המחיה', יש לאכול מאכל אחר שברכתו 'על המחיה', אך אין לברך 'על העץ' על ענבים ולהוסיף "ועל המחיה" מספק. ובדיעבד, כשכבר אכל את מאכל הספק, ואין לפניו מאכל שברכתו זהה לצד הספק - רשאי להוסיף את צד הספק בברכת 'מעין שלוש' מסוג אחר. [ביה"ל ד"ה ובורא; ביאורים ומוספים דרשו, 70]

כיצד יתכן שמברכים 'הגפן' על מים?

כפי שלמדנו אתמול, מים שבישלו או שהשרו בהם פרי או ירק, בתנאים מסוימים ברכתם 'האדמה' או 'העץ' (בהתאם לפרי ולירק). ויש אומרים שברכתם בכל מקרה 'שהכל', וכן המנהג. אולם, אם הפרי שבושלו או הושרו בהם הוא מ'שבעת המינים', קיים ספק לגבי הברכה האחרונה, אם היא 'על העץ', או 'בורא נפשות', ויש לנהוג כפי האמור לעיל לענין מקרה של ספק כזה. ובמקרה שמדובר בצימוקי ענבים, בתנאים מסוימים נחשבים המים ליי, וברכתם 'הגפן' ו'על הגפן'. [שו"ע יא, ומשנ"ב נה, (נז ונח, ושעה"צ סט)]

אתמול למדנו

- מים שבישלו בהם פרי או ירק, ברכתם 'שהכל', אלא אם כן התקיימו בהם מספר תנאים, שאז ברכתם 'העץ' או 'האדמה', (בהתאם לפרי ולירק), משום שהם מקבלים טעם חזק מהפרי ונחשבים כפרי עצמו. אולם, יש מהראשונים שסובר שברכת המים 'שהכל' בכל מקרה, כיון שנהנים מהם כמשקה ולא כמאכל; וכן המנהג.
- יש מהפוסקים שסוברים כי יתכן שברכת השוקולד היא 'העץ'. ויש מהם שהורה כי האוכל פרי שברכתו 'העץ' יחד עם שוקולד, יברך 'שהכל' על מאכל אחר.

מחר נלמד

- ירקות מאוידים - האם ברכתם 'האדמה'?
- האם מברכים על תפוח אדמה חי?
- באיזה אופן מברכים על מיני דגן 'האדמה' ו'בורא נפשות'?